భారతదేశంపై వలసవాద ప్రభావం

పాఠం 18

ఎనిమిదవ తరగతిలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అడవులపై వలసవాద విధానాల ప్రభావాన్ని అధ్యయనం చేశారు. ఈ అధ్యాయంలో వలసవాద అటవీ, పారిశ్రామిక, కార్మిక విధానాలు దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల ప్రజల జీవితాలను ఎలా ప్రభావితం చేశాయో చూద్దాం.

బ్రిటిషు పాలనకు ముందు అడవుల వినియోగం

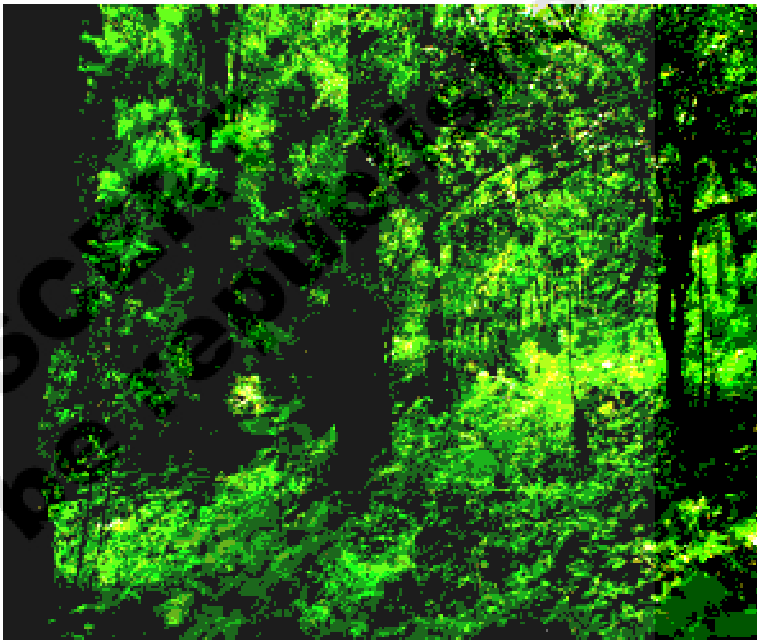

చిత్రం 18.1: ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అడవులు

అనాదిగా అడవులలో నివసిస్తున్న ఆదివాసీలు, వాటి చుట్టుపక్కల నివసించే గ్రామప్రజలు తమ రోజువారీ జీవితాలకు కావలసిన అనేక వస్తువులను అడవుల నుంచి పొందేవాళ్లు. ఒక విధంగా అడవుల యజమానులు వాళ్లే. వేటాడటానికి, దుంపలు, పళ్లు, పూలు, మూలికలు సేకరించటానికి, పశువులను మేపుకోటానికి అడవులను ఉపయోగించుకునేవాళ్లు. (కొన్ని ప్రదేశాలలో అడవులను నరికి, కాల్చివేసి, భూమిని చదును చేసుకొని వ్యవసాయం చేసేవారు.) ఇళ్లు కట్టుకోటానికి, పరికరాలు తయారు చేసుకోటానికి అడవులనుంచి కలప కొట్టుకుని తెచ్చుకునేవాళ్లు. ఈ వస్తువులను తమ వ్యక్తిగత అవసరాల కోసం ఉపయోగించు కునేవాళ్లు. బజారునుంచి ఉప్పు, ఇనుము వంటి వస్తువులు కొనటం కోసం మాత్రమే అటవీ ఉత్పత్తులను అమ్మేవాళ్లు. లాభాలకోసం అడవిలో లభించే కలప, ఇతర వస్తువులను అమ్మేవాళ్లు కాదు.

వ్యవసాయ భూముల కోసం అడవులను నరికినప్పటికీ, రైతులు, ఆదివాసీ ప్రజల మధ్య ఘర్షణలు ఉన్నప్పటికీ అడవికింద విస్తార భూభాగాలు ఉండేవి. ఈఅడవులను ఉపయోగించు కుంటున్నప్పటికి ఆదివాసీలు, రైతులు వాటిని రక్షించేవాళ్లు, వాళ్లకు కలప అవసరమైనప్పుడు పెద్ద చెట్లు మాత్రమే నరికి కొత్త చెట్లను పెరగనిచ్చే వాళ్లు. విచ్చలవిడిగా విశాల పరిధిలో అడవులను వాళ్లు నరికెయ్యలేదు, అడవి నాశనం కాకుండా కొద్ది ప్రాంతాలలో మాత్రమే నరికేవాళ్లు.

- బ్రిటిషు పాలనకు ముందు ఆదివాసీల జీవన విధానం, అడవులను వాళ్లు ఉపయోగించుకున్న విధానాలను తెలియచేసే నాలుగు వాక్యాలను గుర్తించండి.

అడవులలో ఉంటున్న ప్రజలు రాజులు, చక్రవర్తులకు అప్పుడప్పుడు ఏనుగు దంతాలు, జంతువుల చర్మాలు, తేనె వంటి విలువైన బహుమతులను ఇచ్చేవాళ్లు. అడవులలో వ్యవసాయంచేస్తున్న వాళ్లు అప్పుడప్పుడు పన్నులు కూడా చెల్లించేవాళ్లు. ఆదివాసీలలో చాలామంది పోడు వ్యవసాయం చేసే వాళ్లు. అటవీవాసులు రాజ్యాల భద్రతకు ముప్పుగా లేనంతవరకు రాజులు, చక్రవర్తులు వాళ్లని ఒంటరిగా వదిలేసేవాళ్లు, అడవులను ఎలా ఉపయోగించుకోవాలో చట్టాలు చేసేవాళ్లు కాదు. ఈ విధంగా తమ రోజువారీ అవసరాలను అడవుల నుంచి పొందుతూ, వాటిని సంరక్షిస్తూ ఆదివాసీలు అడవులలో శతాబ్దాలుగా నివసిస్తున్నారు.

బ్రిటిషుపాలనలో అడవుల వినియోగం

బ్రిటిషు పాలనలో ఈ పరిస్థితి మారింది. ఆ సమయంలో కోల్‌కత, ముంబయి వంటి పెద్ద పట్టణాలు ఏర్పడుతున్నాయి. ప్రభుత్వం దేశవ్యాప్తంగా వేల కిలోమీటర్ల రైలు మార్గాలను నిర్మిస్తోంది. పెద్ద పెద్ద ఓడలను తయారు చేస్తున్నారు, గనుల తవ్వకం చేపట్టారు. వీటన్నిటికీ పెద్ద ఎత్తున కలప కావాలి, దాంతో కలప వ్యాపారం వేగంగా పెరిగింది.

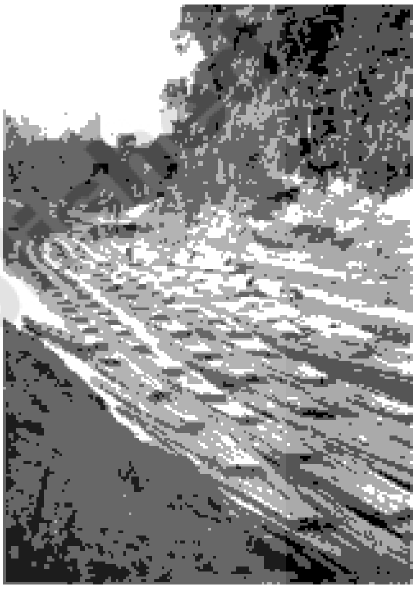

చిత్రం 18.2: చిట్టగాంగ్ అడవి ప్రాంతాలలో కాస్సాలాంగ్ నది వెంట కిందకి తరలిస్తున్న వెదురు

రైల్వే మార్గాలకు స్లీపర్లు

1879లో భారతదేశంలో దాదాపుగా 8,000 కిలోమీటర్ల రైలుమార్గాలు ఏర్పడ్డాయి. 1910 నాటికి 50,000 కిలోమీటర్లకు పైగా రైలుమార్గాలు పూర్తి అయ్యాయి. ప్రతి సంవత్సరం ఈ కొత్త రైలుమార్గాలు వేయటానికి ఒక కోటికి పైగా కలప స్లీపర్లు అవసరమయ్యేవి.

ఈ స్లీపర్లకు అవసరమైన కలప హిమాలయ, తరాయి ప్రాంతాల అడవుల నుంచి నరికేవాళ్లు. భవనాలు, ఓడలు, గనులకోసం కూడా కలప పెద్దఎత్తున కొట్టి సరఫరా చేసేవాళ్లు. కలప వ్యాపారస్తులు, అటవీ గుత్తేదారులు నియమించుకున్న కూలీలు అడవులను నరికేవాళ్లు.

ఈ వ్యాపారంతో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం, బ్రిటిషు వ్యాపారులు పెద్ద ఎత్తున లాభాలు సంపాదించారు. అడవులను నరకటానికి హక్కును ప్రభుత్వం వేలం ద్వారా విక్రయించేది. ఈ వేలం పాటలో అడవులను చేజిక్కించుకోటానికి గుత్తేదారులు పెద్ద మొత్తంలో డబ్బులు చెల్లించే వాళ్లు, దాంతో ఈ వేలంపాటల ద్వారా ప్రభుత్వానికి బాగా రాబడి వచ్చేది.

> **స్లీపర్లు:** రైలు పట్టాలు కదలకుండా ఉండేలా వాటికి అడ్డంగా వేసే కలప పట్టీలు

ప్రమాదాలలో అడవులు, కొత్త చెట్లు నాటవలసిన అవసరం

కలప వ్యాపారం పెరుగుతుండటంతో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఆందోళన చెందసాగింది. అడవులను ఇంత వేగంగా నరికివేస్తుంటే భవిష్యత్తులో రైల్వేమార్గాలు, ఓడలు, ఇళ్లకు కావలసిన కలప ఎక్కడనుంచి దొరుకుతుంది? క్రమం తప్పకుండా కలప అందేట్లు ఏమైనా చేయాలని ప్రభుత్వం భావించింది.

- రైల్వే పట్టాలలో ఒకప్పుడు ఉపయోగించిన కలప స్లీపర్లను మీరు చూశారా? వీటికి బదులుగా ప్రస్తుతం ఏమి వాడుతున్నారు? ఈ మార్పు ఎందుకు చేయవలసి వచ్చిందో చర్చించండి.

చిత్రం 18.3:
ఛోటానాగపూర్‌లోని సింగ్‌భూమ్ అడవులలో సాల్‌దుంగలను స్లీపర్లుగా కోయటం, మే 1897.
చెట్లు నరకటానికి, వాటినుంచి స్లీపర్లుగా పనిచేసే నున్నటి పలకలు చేయటానికి ఆదివాసీలను అటవీశాఖ నియమించుకుంటుంది. అదే సమయంలో వాళ్లని సొంత ఇళ్లు కట్టుకోటానికి ఈ చెట్లను నరకనిచ్చేవాళ్లు కాదు.

నరికివేతకు గురి అవుతున్న అడవులకు బదులు కొత్త చెట్లు నాటాలని నిర్ణయించారు. అయితే సామాన్య ప్రజలకు ఉపయోగపడే మామిడి, ఇప్ప, వేప వంటి చెట్లు నాటాలన్న ఆసక్తి ప్రభుత్వానికి లేదు. మార్కెటులో బాగా గిరాకి ఉన్న కలపనిచ్చే చెట్లను నాటాలని అనుకుంది. దాంతో నరికివేసిన అడవుల స్థానంలో టేకు, పైన్ వంటి చెట్లను నాటసాగారు.

అటవీశాఖను ఏర్పాటు చేసిన ప్రభుత్వం

అన్నిటికంటే ముఖ్యమైన విషయం 1864లో ప్రభుత్వం అటవీశాఖను స్థాపించింది. కొత్తగా నాటుతున్న అడవులను రక్షించటానికి అటవీశాఖ కొత్త చట్టాలు, నియమాలను రూపొందించసాగింది. ఈ చట్టాల ద్వారా అంతకుముందు నుంచి ఉన్న అడవులు అంతరించిపోకుండా జాగ్రత్తగా చెట్లను నరికే కార్యక్రమం చేపట్టటానికి అటవీశాఖ ప్రయత్నించింది. ఈ చట్టాలు, నియమాలు అడవులపై ప్రభుత్వ నియంత్రణకు దోహదం చేశాయి. అడవులలో, అడవుల దగ్గర నివసిస్తున్న ప్రజలనుంచి అడవులను రక్షించాలని అటవీశాఖ భావించేది.

ఆదివాసీ తిరుగుబాట్లు

బ్రిటిషు కాలంలో అడవులలో నివసిస్తున్న ఆదివాసీరైతుల పరిస్థితి ఎలా దిగజారిందో చూశారు. మధ్యప్రదేశ్, చత్తీస్‌ఘడ్‌కి చెందిన బైగా, మురియా, గోండ్, భిల్ జాతులు, ఆంధ్రప్రదేశ్‌కి చెందిన కోయ, రెడ్డి, కోలం జాతులు, ఒడిషాలోని సవర ఆదివాసీలు తమ పాత పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేయటం సాధ్యం కాలేదు. వాళ్లు అటవీశాఖ లేదా గుత్తేదారుల వద్ద కూలీలుగా పనిచేయాల్సి వచ్చేది. లేదా వడ్డీవ్యాపారస్తుల, బయటినుంచి వచ్చిన రైతుల పొలాల్లో వెట్టి కార్మికులుగా మారేవాళ్లు.

రోడ్లు, రైళ్లు ఏర్పడిన ప్రాంతాలలో బయటినుంచి వచ్చిన ప్రజలు గిరిజన ప్రాంతాల్లో స్థిరపడి, వాళ్ల భూములను చేజిక్కించుకోటం తేలిక అయ్యింది. అటవీశాఖ అధికారాలు కూడా పెరిగాయి. జరిమానాలు విధించటం, చిన్న చిన్న కారణాలకు ప్రజలను కొట్టటం, ప్రజల ఇళ్లల్లోకి బలవంతంగా ప్రవేశించి వాళ్ల వస్తువులు లాక్కోవటం, ఆడవాళ్ల పట్ల అసభ్యంగా ప్రవర్తించటం, లంచాలు తీసుకోవటచం, కూలీ చెల్లించకుండా వెట్టిచాకిరి చేయించుకోవటం వంటివి సాధారణ విషయాలైపోయాయి.

ఇటువంటి ప్రతికూల పరిస్థితులకు వ్యతిరేకంగా ఆదివాసీలు అనేక ప్రాంతాలలో ప్రతిఘటించసాగారు. ఈ ప్రతిఘటనలలో పోలీసు స్టేషన్లు, అటవీశాఖ కేంద్రాలు, వడ్డీవ్యాపారస్తుల ఇళ్లు వంటివి తగలబెట్టే వాళ్లు. అనేకసార్లు మొత్తం అడవిని తగలబెట్టేవాళ్లు. ఇటువంటి తిరుగుబాట్లు 1856లో జార్ఖండ్ సంతాల్ ఆదివాసీలు, 1880, 1922లో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో కోయ ఆదివాసీలు, 1910లో బస్తర్‌లోని మరియా, మురియా ఆదివాసీలు, 1940లలో గోండ్, కోలం ఆదివాసీలు చేశారు.

© SCERT not to be republished

సంతాల్ తిరుగుబాటు

జార్ఖండ్‌కి చెందిన సంతాల్ ఆదివాసీలు మొదటినుంచి బ్రిటిషు పాలనను నిరసిస్తూ, వ్యతిరేకిస్తున్నారు. 1855-56లో సంతాలులు పెద్ద ఎత్తున తిరుగుబాటు చేశారు; జమిందారులను, వడ్డీ వ్యాపారస్తులను చంపి, దోచుకోసాగారు. బ్రిటిషు పాలన అంతమయ్యిందని, సంతాల్‌లో స్వేచ్ఛా రాజ్యాన్ని స్థాపించబోతున్నామని వాళ్లు ప్రకటించారు. అయితే సంతాల్‌ల వద్ద విల్లంబులు, బాణాలు తప్పించి వేరే ఆయుధాలు లేవు. తుపాకులున్న బ్రిటిషు సైనికులను వాళ్లు ఎక్కువ కాలం నిలవరించలేకపోయారు. ఈ భయంకర యుద్ధం ముగిసేసరికి 15,000 సంతాల్ ఆదివాసీలు చంపబడ్డారు. అంతిమంగా ఈ తిరుగుబాటును అణచివేశారు.

బిర్సా ముండా నాయకత్వంలోని తిరుగుబాటు

ఇప్పుడు జార్ఖండ్ రాష్ట్రంలో ఉన్న ఛోటానాగపూర్ పీఠభూమిలోని ముండా ఆదివాసీలు 1874-1901 మధ్య బిర్సా అనే యువకుడి నాయకత్వంలో బ్రిటిషు పాలన అంతం చేయాలనుకున్నారు. బిర్సాని ప్రజలు దేవుడిగా భావించేవాళ్లు, అతడు చెప్పిన ప్రతి మాట ఆచరించేవాళ్లు. ముండాలకు అడవిపై హక్కులు లేకుండా, తమ భూములు తమకు చెందకుండా చేసిన న్యాయస్థానాలు, వడ్డీ వ్యాపారస్తులు, జమిందారులకు రక్షణనిచ్చిన విదేశీ ప్రభుత్వాన్ని తరిమి కొట్టాలనుకున్నారు. నాయకులను పట్టుకుని, జైలుపాలు చేయటంతో చివరికి ముండా తిరుగుబాటును అణచివేయగలిగారు. 1900లో బిర్సా ముండా జైలులో చనిపోయాడు. అయితే ఛోటానాగ్‌పూర్ ఆదివాసీల హక్కుల రక్షణకు ప్రభుత్వం కొన్ని చట్టాలు చేయక తప్పలేదు.

© SCERT not to be republished

కుమావూలో అడవి తిరుగుబాటు (1921-22)

ఉత్తరాఖండ్‌లోని కుమావూ ప్రాంతంలో అడవిపై తమ హక్కులను ప్రభుత్వం తీసుకోవటంతో అటవీశాఖకు రైతాంగం సహకరించ నిరాకరించింది. అటవీశాఖ నియమాలను బహిరంగంగా ఉల్లంఘించారు. గుత్తేదారులకు కట్టబెట్టిన అడవులను తగలబెట్టటానికి ప్రయత్నించారు. అటవీశాఖకు వెట్టిచాకిరి చేయటానికి ప్రజలు తిరస్కరించారు.

ఈ ఉద్యమాల ఫలితంగా బ్రిటిషు ప్రభుత్వం తన విధానాలను మార్చుకోవలసి వచ్చింది. అనేక ప్రాంతాలలో నియమాలను కొంత సడలించారు. కొన్ని ప్రాంతాలలో బయటినుంచి వచ్చిన ప్రజలు ఆదివాసీల భూములు కొనటానికి లేదని కొత్త చట్టాలు చేశారు.

అల్లూరి సీతారామరాజు

విశాఖపట్టణం జిల్లా పంద్రంగి గ్రామంలో 1897 జులై 4న రామరాజు జన్మించాడు. అతడి తల్లిది విశాఖపట్టణం, తండ్రిది భీమవరం దగ్గర మొగల్లు. రాజమండ్రిలోని సెంట్రల్ జైలులో అతడి తండ్రి అధికారిక ఫోటోగ్రాఫర్‌గా పని చేసేవాడు. రాజు పాఠశాలలో చదువుతున్న సమయంలోనే తండ్రి చనిపోవటంతో మేనమామ రామచంద్రరాజు దగ్గర పెరిగాడు.

1882లో మద్రాసు అటవీ చట్టం చేయటంతో అది గిరిజనులను అడవులలో స్వేచ్ఛగా తిరగటాన్ని నిషేధించింది, సాంప్రదాయంగా చేస్తూ వస్తున్న పోడు వ్యవసాయాన్ని చేయనివ్వలేదు. తూర్పుగోదావరి, విశాఖపట్టణం జిల్లాల సరిహద్దు

ప్రాంతాలలో రాజు గిరిజన తిరుగుబాటుకు నాయకత్వం వహించాడు. బెంగాలీ విప్లవకారుల దేశభక్తితో స్ఫూర్తిపొంది చింతపల్లి, రంపచోడవరం, దమ్మనపల్లి, కృష్ణదేవిపేట, రాజవొమ్మంగి, అడ్డతీగల, నర్సీపట్నం, అన్నవరం వంటి ప్రాంతాల్లో పోలీసు స్టేషన్లపై రాజు దాడులు చేశాడు. రాజు, అతడి అనుచరులు తుపాకులు, మందుగుండు సామగ్రి చేజిక్కించుకున్నారు. దమ్మనపల్లి దగ్గర స్కాట్ కవార్డ్‌తో సహా అనేక బ్రిటిషు సైనికులను తిరుగుబాటుదారులు చంపేశారు.

1922 డిసెంబరులో సాండర్స్ నాయకత్వంలో అస్సాంరైఫిల్స్ కంపెనీని బ్రిటిషు ప్రభుత్వం పంపించింది. వీళ్లు పెగడపల్లె వద్ద మకాం వేశారు. ఆపాటికి రహస్య జీవితం గడుపుతున్న రాజు నాలుగు నెలల తరవాత మళ్లీ తెరమీదకి వచ్చాడు. మల్లు దొర, గంటం దొర వంటి గిరిజనుల నాయకత్వంలో గిరిజన దళాలను ఏర్పరచి విల్లు, బాణాలతో పోరాటాన్ని కొనసాగించాడు.

ఈ తిరుగుబాటును అణచివెయ్యటానికి బ్రిటిషు సైన్యానికి డిసెంబరు 1922 నుంచి ఒక సంవత్సరం పట్టింది. చింతపల్లి అడవుల దగ్గర రామరాజుని పట్టుకున్న బ్రిటిషు సైన్యం మంప గ్రామం వద్ద అతడిని కాల్చి చంపింది.

కొమరం భీం

ఆదిలాబాద్‌లోని సంకేపల్లి గ్రామంలో 1900లో కొమరం భీం పుట్టాడు. అతడికి పదిహేను సంవత్సరాల వయసప్పుడు అటవీశాఖ వాళ్ల దాడిలో అతని తండ్రి చనిపోయాడు. దాంతో భీం కుటుంబం కెరిమెరి మండలంలోని సర్దాపూర్ గ్రామానికి వలస వెళ్లింది.

అతడు పోడు పద్ధతిలో వ్యవసాయం చేసుకుంటూ ఉండగా నిజాంకి ఇన్‌ఫార్మర్‌గా ఉన్న సిద్దీకి అనే జాగిర్దారు భీం పొలాలను ఆక్రమించుకున్నాడు. కోపంతో రగిలిపోయిన భీం అతడిని చంపేశాడు. పోలీసు చెరనుంచి తప్పించుకున్న భీం అస్సాం పారిపోయాడు. అక్కడ కాఫీ, తేయాకు తోటలలో కార్మికుడిగా అయిదు సంవత్సరాలపాటు పనిచేశాడు. అక్కడ కార్మికుల ఆందోళనలను చూశాడు. చదవటం, రాయటం నేర్చుకున్నాడు. అతని మిత్రుడైన కొమరం సూరు నుంచి రహస్యంగా తమ ప్రాంతంలో జరుగుతున్న పరిణామాలు ఎప్పటికప్పుడు భీం తెలుసుకునే వాడు. విశాఖపట్టణం లోని అల్లూరి సీతారామరాజు పోరాటంతో, బిర్సాముండా తిరుగుబాటుతో భీం స్ఫూర్తి పొంది నిజాంకి వ్యతిరేకంగా పోరాటం మొదలుపెట్టాడు.

అడవిలో పశువులను మేపినందుకు, వంటకి కట్టెపుల్లలు సేకరించినందుకు నిజాం ప్రభుత్వం 'బంబ్‌రాం', 'దూపపెట్టి' అన్న పేరుతో పన్ను వసూలు చేయసాగింది. ఈ పన్ను కట్టవద్దని, తమ హక్కులు, జాతి స్వేచ్ఛకోసం పోరాడమని కొమరం భీం ఇచ్చిన **"జల్ జంగల్ జమీన్"** పిలుపుకి ఆదివాసీలు స్పందించారు. భూమికోసం ఆదిలాబాద్‌లోని 12 గ్రామాలు పోరాటానికి సిద్ధమయ్యాయి. గోండు, కోయ యువకులతో భీం గెరిల్లా సైన్యాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. ఆయుధాల ఉపయోగంలో గిరిజన ప్రజలకు శిక్షణనిచ్చాడు.

జోడేఘాట్‌ని కేంద్రంగా చేసుకుని భీం తన గెరిల్లా పోరాటం ప్రారంభించాడు. ఈ దాడులతో ఉలిక్కిపడిన నిజాం ప్రభుత్వం ఆదివాసీలను అణచివేయటానికి అనేక ప్రయత్నాలు చేసింది. చివరికి జోడేఘాట్ అడవులలో ఒక పౌర్ణమి రోజున నిజాం సైన్యంతో జరుగుతున్న పోరాటంలో కొమరం భీం వీరమరణం పొందాడు. ఆ తరవాత గిరిజన ప్రజల జీవన విధానాన్ని అధ్యయనం చేయటానికి నిజాం ప్రభుత్వం హైమన్‌డార్ఫ్‌ని నియమించింది.

© SCERT not to be republished

బ్రిటిషు ప్రభుత్వ పారిశ్రామిక విధానం

1850లలో మొదట ముంబయిలోను, తరవాత అమ్మదాబాదులోను ఎంతో సాహసంతో భారతీయ నూలు మిల్లులు స్థాపింపబడ్డాయి. ఆ విధంగా భారత దేశంలో కూడా యంత్రాల మీద బట్ట తయారు చేయటం మొదలయ్యింది! ఇంగ్లాండు నుంచి దిగుమతి అవుతున్న బట్టపై ప్రత్యేక పన్ను విధిస్తే భారతదేశంలో ఉత్పత్తి అవుతున్న బట్టకి రక్షిత మార్కెటు దొరుకుతుందని విద్యావంతులు, కర్మాగార యజమానులు వాదించసాగారు. ఈ ప్రత్యేక పన్నువల్ల బ్రిటిషు నుంచి వచ్చే బట్ట ఖరీదు పెరగటం వల్ల భారతీయ కర్మాగారాలలో తయారైన బట్ట అమ్మకాలు పెరుగుతాయి.

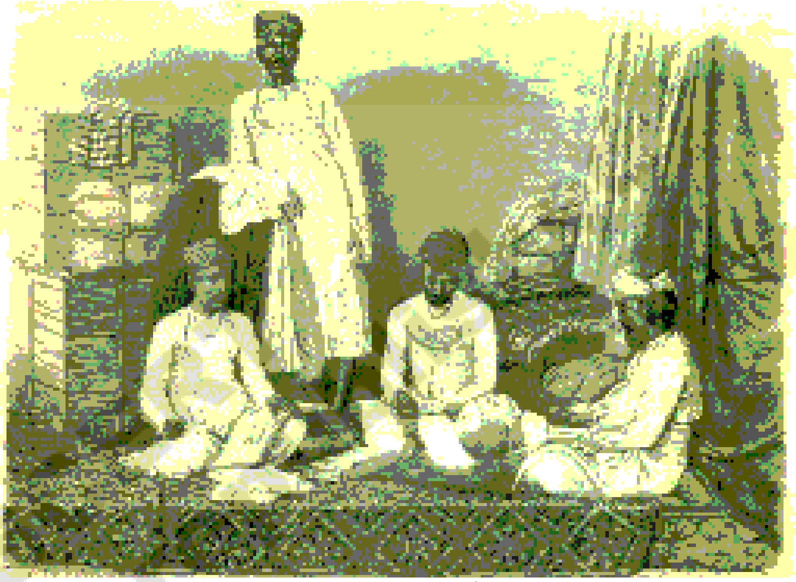
చిత్రం 18.4: కలకత్తాలోని మార్వాడీ వ్యాపారస్తుల చిత్రం

బ్రిటన్‌లోని వస్త్ర పరిశ్రమకు సహాయపడటానికి భారతీయ చేనేత కార్మికులు నేసిన బట్టపై బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ప్రత్యేక పన్ను వేసిందని మీకు తెలుసు. అయితే భారతీయ పరిశ్రమలకు సహాయపడటానికి భారతదేశంలో బ్రిటిషు బట్టపై ఇటువంటి పన్ను విధించటానికి ప్రభుత్వం తిరస్కరించింది. ప్రభుత్వంపై బ్రిటిషు కర్మాగార యజమానుల, వ్యాపారస్తుల వత్తిడి ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల వాళ్ల ప్రయోజనాలకు వ్యతిరేకంగా ఏమీ చేయలేక పోయింది.

1896లో భారతదేశంలో బ్రిటిషు ప్రభుత్వ ఆదాయం గణనీయంగా పడిపోయింది. తన ఆదాయాన్ని పెంచుకునే మార్గాల గురించి ప్రభుత్వం ఆలోచించసాగింది. ఈ కష్టకాలంలో బ్రిటన్‌నుంచి భారతదేశం వస్తున్న బట్టపై ప్రభుత్వం 3.5 శాతం పన్ను విధించింది. అయితే ఈ చర్య వల్ల బ్రిటిషు బట్ట అమ్మకాలు దెబ్బతినకుండా అంతే పన్నుని (3.5 శాతం) భారతదేశంలో తయారవుతున్న బట్టపై కూడా వేసింది.

భారత ప్రజలు, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం మధ్య ఈ పన్ను వల్ల దీర్ఘకాల ఘర్షణ చెలరేగింది. భారతదేశ పరిశ్రమల ఉత్పత్తులపై పన్ను వేయటం ద్వారా బ్రిటిషు పరిశ్రమల ప్రయోజనాలను కాపాడటమే ప్రభుత్వ ప్రధాన ఉద్దేశమన్నది స్పష్టమయ్యింది. ఈ పన్నుపై భారతదేశంలో తీవ్ర వ్యతిరేకత ఎదురయ్యింది, దానిని తొలగించాలని గట్టిగా పట్టు పట్టారు.

ప్రభుత్వ మద్దతు లేకపోయినప్పటికీ భారతదేశంలో బట్ట, నూలు, పంచదార, జనపనార, కాగితం, అగ్గిపెట్టెలు, సిమెంటు వంటి పరిశ్రమలను స్థాపించారు. అయితే 1914 తరవాత మాత్రమే ఇవి వేగంగా వృద్ధి చెందాయి.

- 'రక్షిత మార్కెటు' అంటే ఏమిటో చర్చించండి.
- భారతదేశానికి వస్తున్న బ్రిటిషు సరుకులపై పన్నులు విధించాలని భారతీయులు కోరసాగారు. ఇది న్యాయమైన కోరికేనా? భారతీయ, బ్రిటిషు పరిశ్రమలతో ప్రభుత్వం సమానంగానే వ్యవహరించాలా?

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలో భారతీయ పరిశ్రమలు

చిత్రం 18.5: ఢిల్లీలో తొలి నాటి బ్యాంకర్ల చిత్రం

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో (1914 నుంచి 1918 వరకు) భారతదేశంలోకి విదేశీ వస్తువుల దిగుమతి గణనీయంగా పడిపోయింది. సరుకు రవాణా ఓడలను యుద్ధ సంబంధ పనులకు మళ్లించటం వల్ల ఓడల కొరత ఏర్పడటం ఒక కారణం. అంతేకాకుండా యూరపు కర్మాగారాలలో యుద్ధానికి కావలసిన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయసాగారు. దాంతో భారతదేశ మార్కెటుకోసం ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులు తగ్గిపోయాయి.

ఈ పరిస్థితుల్లో భారతదేశంలో ఏర్పాటు చేసిన కర్మాగారాలు తమ ఉత్పత్తిని, అమ్మకాలను పెంచుకున్నాయి. ఈ అమ్మకాలతో ప్రేరణ పొంది పరిశ్రమలు వేగంగా విస్తరించాయి. భారతదేశంలోని కర్మాగారాలకు యూరపునుంచి యంత్రాలను దిగుమతి చేసుకుని కొత్త పరిశ్రమలు స్థాపించసాగారు. భవిష్యత్తులో కూడా భారతీయ సరుకులు పెద్ద సంఖ్యలో అమ్ముకోటానికి విదేశీ వస్తువులపై పన్ను విధించాలని భారతీయ పారిశ్రామికులు ప్రభుత్వంపై తీవ్ర వత్తిడి తీసుకురాసాగారు.

- మొదటి ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో భారత పరిశ్రమలు ఎందుకు వేగంగా వృద్ధి చెందాయి?

అనేక కారణాల వల్ల ప్రభుత్వం ఈ కోరికకు తల వంచక తప్పలేదు. 1917 తరవాత ఒకటి తరవాత ఒకటిగా అనేక విదేశీ వస్తువులపై పన్నులు విధించసాగారు. ఈ కారణంగా భారతదేశంలో స్థాపించిన కర్మాగారాలు వేగంగా అభివృద్ధి చెందాయి.

భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సమయంలో భారతీయ పరిశ్రమలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు

సుదీర్ఘ పోరాటం తరవాత భారతీయ పరిశ్రమలకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం నుంచి కొంత సహాయం లభించింది. ఆనాటికి చాలా కర్మాగారాలు, బ్యాంకులు, ఓడలు వంటివి భారతీయుల చేతుల్లో కాకుండా బ్రిటిషు వాళ్ల చేతుల్లో ఉన్నాయి. అందువల్ల ఈ కంపెనీలకు ఎన్నో ప్రయోజనాలు సమకూరాయి. ఉదాహరణకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వంలోని వివిధ స్థాయిల అధికారులు, ఉద్యోగస్తులు వాళ్లకు తేలికగా అందుబాటులో ఉండేవాళ్లు. ఆ సౌకర్యం భారతీయ కంపెనీలకు లేదు. విదేశీ వ్యాపారం అంతా యూరపు కంపెనీల చేతుల్లో ఉన్నందువల్ల వాళ్లకు ఎటువంటి నిధుల కొరత లేదు.

విదేశీ కంపెనీలకు సౌలభ్యం ఉన్న పరిస్థితుల్లో సైతం భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలు చాలా ప్రగతి సాధించారు. ఉదాహరణకు నూలు పరిశ్రమ భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తల చేతుల్లో ఉంది. భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలు సాధించిన గొప్ప విజయాల్లో జంషెడ్జీ టాటా అనే పారిశ్రామికవేత్త జంషెడ్‌పూర్ వద్ద స్థాపించిన ఉక్కు కర్మాగారం మొదటిది.

© SCERT not to be republished

విదేశీ వస్తువులపై పన్ను రూపంలో ప్రభుత్వం నుంచి భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలకు లభించిన మద్దతు ముఖ్యమైనదే కాని అది మాత్రమే సరిపోదు. రైలుమార్గాలు, రోడ్లు, విద్యుత్తు, బొగ్గు, ఇనుము వంటి అనేక వనరులు, సౌకర్యాలు వాళ్లకి కావాలి. అయితే బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఈ రంగాలపై తగినంత దృష్టి నిలపలేదు.

చిత్రం 18.6: భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలలో కొంతమంది: జె.ఎన్. టాటా, ఆర్.డి. టాటా, సర్ ఆర్.జె. టాటా, సర్ డి.జె. టాటా.

భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలు తమకు కావలసిన యంత్రాలనన్నింటినీ విదేశాల నుంచి కొనుగోలు చేయాల్సి వచ్చేది. యంత్రాలను తయారుచేసే పరిశ్రమలు భారతదేశంలో ఇంకా స్థాపింపబడలేదు.

పరిశ్రమల అభివృద్ధికి శాస్త్రజ్ఞులు, ఇంజినీర్లు, సాంకేతిక నిపుణుల సహాయం కావాలి. చదువుకున్న కార్మికులు అన్ని స్థాయిలలో కావాలి. అయితే భారతదేశంలో చదువుకు అంత ప్రాముఖ్యత ఇవ్వలేదు. భారతీయ శాస్త్రజ్ఞులు, ఇంజినీర్లు తక్కువ సంఖ్యలో ఉండటం వల్ల పారిశ్రామిక అభివృద్ధికి విదేశస్థులపై ఆధారపడవలసి వచ్చేది. స్వాతంత్ర్యం తరవాత కూడా విద్యకు తగినంత ప్రాముఖ్యతను ఇవ్వక పోవటం వల్ల అంతగా చదువుకోని కార్మికశక్తి పారిశ్రామిక అభివృద్ధికి ఆటంకంగా కొనసాగింది.

భారత పరిశ్రమల ప్రయోజనాల కోసం బ్రిటిషు కాలంలోనే పారిశ్రామికవేత్తలతో అనేక సంఘాలు ఏర్పడ్డాయి. వీటిల్లో ముఖ్యమైనది వ్యాపార, పరిశ్రమల భారతీయ సమాఖ్య (FICCI – ఫిక్కీ). ఇటువంటి సంస్థలు పారిశ్రామికవేత్తల సమస్యలను ప్రభుత్వం ముందు పెట్టేవి.

- బ్రిటిషు పాలనలో భారతదేశంలో ఏ పరిశ్రమలు స్థాపించారు?
- స్వాతంత్ర్య సమయంలో భారత పరిశ్రమల అభివృద్ధికి ఎదుర్కొన్న సమస్యలు ఏమిటి?

భారతదేశంలో బ్రిటిషు పాలన అంతమై స్వేచ్ఛపొందిన తరువాత స్వదేశీ ప్రభుత్వం ఏర్పడటంతో పరిస్థితులు మారాయి. ప్రణాళికా బద్ధంగా పరిశ్రమలను భారత ప్రభుత్వం ప్రోత్సహించసాగింది.

భారతీయ పరిశ్రమలలో కార్మికులు

పారిశ్రామిక పట్టణాలు, కార్మిక వాడలు

1850ల నుంచి భారతదేశంలో యంత్ర ఆధారిత పరిశ్రమలు స్థాపింపబడసాగాయి. నూలు వడకటం, బట్ట నేయటం అతి పెద్ద పరిశ్రమగా ఉంది. 1905 నాటికి వస్త్ర పరిశ్రమలలో 2.25 లక్షల కార్మికులు పని చేసే వాళ్లు, జనపనార పరిశ్రమలలో 1.5 లక్షల మంది, బొగ్గు గనుల్లో ఒక లక్ష కార్మికులు పని చేసేవాళ్లు.

తమ అవసరాలు తీర్చుకోవడానికి రైతులు, కూలీలు, చేతివృత్తికళాకారులు ఉపాధి దొరుకుతుందన్న ఆశతో పల్లెలనుంచి పట్టణాలకు రాసాగారు. వాళ్లతోపాటు, లేదా వాళ్ల వెనక వాళ్ల బంధువులు, పొరుగువాళ్లు, స్నేహితులు వచ్చారు. పట్టణాలలో కార్మికుల సంఖ్య పెరిగింది. కర్మాగారాల చుట్టూ కార్మికుల గుడిసెలు, ఇళ్లూ వెలిశాయి. భారతదేశంలో కాన్పూర్, ముంబయి, అహ్మదాబాదు, కోల్‌కత, చెన్నై వంటి అనేక పట్టణాలు పెద్ద పారిశ్రామిక నగరాలుగా మారాయి.

పని పరిస్థితులు

తొలి దశలో మిల్లులలో పని ప్రతిరోజూ సూర్యోదయంతో మొదలయ్యి సూర్యాస్తమయం తరవాతే ముగిసేది. తెల్లవారకముందే నిద్ర లేచి మిల్లులకు బారులు తీరిన కార్మికులు – వీళ్లల్లో పురుషులతోపాటు స్త్రీలు, పిల్లలు కూడా ఉండేవాళ్లు. యంత్రాలమీద పని చేయటం మొదలుపెట్టిన తరవాత ఇక ఆపటం అంటూ లేదు. భోజనాలకు కూడా ఖచ్చితమైన విరామం ఉండేది కాదు. తోటి కార్మికుడికి పని అప్పగించి 15–20 నిమిషాలలో కార్మికులు భోజనం ముగించే వాళ్లు. తినటానికి ప్రత్యేకంగా వేరే చోటు ఉండేది కాదు.

కర్మాగారపు వేడి, తేమ, మోత, ధూళితో రోజంతా గడిచేది, మిల్లు వాతావరణంలో సరిగా ఊపిరాడేది కాదు. సూర్యుడు అస్తమించిన తరవాత చీకటిలో చూడటం అసాధ్యమైనప్పుడు మాత్రమే యంత్రాలలో ఆ రోజుకి పని ఆగేది. ఇలా నెలల తరబడి జరిగేది. వారానికి ఒక రోజు సెలవు కూడా నియమాల్లో లేదు. సంవత్సరంలో ముఖ్యమైన పండగలకు మాత్రమే మిల్లు యజమాని సెలవు ఇచ్చేవాడు.

అయితే సంవత్సరంలో అన్ని రోజులూ పని చేయటం సాధ్యంకాదు. అనారోగ్యాలు ఉంటాయి, హాజరు కావలసిన కుటుంబ కార్యక్రమాలు ఉంటాయి. ఒకే పనిని నిరంతరం చేయటం వల్ల కార్మికులు అలసిపోయేవాళ్లు, పూర్తిగా నీరసించిపోయేవాళ్లు. అయితే ఏదైనా రోజు కార్మికుడు పనిలోకి వెళ్లకపోతే ఆరోజు కూలి ఉండేది కాదు.

ఆ రోజుల్లో ఉత్పత్తి చేసిన సరుకులను బట్టి కూలీ చెల్లించేవాళ్లు. “ఎంత ఉత్పత్తి చేస్తే, అంత కూలీ” అన్న నియమాన్ని యజమానులు చేశారు. ఒక్కొక్కసారి యంత్రాలు పనిచేసేవి కాదు, లేదా ముడిసరుకు అందటంలో ఆలస్యం అయ్యేది, లేదా చాలినంత అందేది కాదు. అయితే ఇది కార్మికుల బాధ్యత, తప్పిదం కాకపోయినప్పటికీ మిల్లు యజమానులు శ్రామికుల వేతనంలో కోత విధించేవాళ్లు. కాబట్టి కార్మికులకు ప్రతి నెలా స్థిరమైన ఆదాయం ఉండేది కాదు.

అంతేకాదు, నెల అయిన తరవాత కార్మికులకు మిల్లు యజమాని మొత్తం కూలీ చెల్లించేవాడు కాదు. మళ్లీ నెలవరకు కొంత డబ్బు తన వద్దే అట్టిపెట్టుకునేవాడు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో ఎవరైనా కార్మికులు పని మానేసి వెళ్లిపోవటం సాధ్యం అయ్యేది కాదు – ఏమంటే అంతకు ముందు నెలకు వాళ్లకు రావలసిన కూలీ మిల్లు యజమాని దగ్గరే ఉండేది.

ఇవి కాక అనేక జరిమానాలు ఉండేవి. ప్రతి చిన్న విషయానికీ, పనికి ఆలస్యంగా వచ్చారని, బట్ట పాడైపోయిందని, కార్మికులు చిత్తశుద్ధితో పని చేయలేదని యజమానికి అనిపించినా – జరిమానాలు విధించి, కార్మికులకు నెలలో రావలసిన వేతనం నుంచి మినహాయించేవాళ్లు. కార్మికులందరూ – పురుషులు, స్త్రీలు, పిల్లలు – ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో వేసవిలో 14 గంటలపాటు, శీతాకాలంలో 12 గంటలపాటు పని చేయవలసి వచ్చేది.

1880లో ఒక కొత్త పరిణామం చోటు చేసుకుంది. మిల్లులలో విద్యుత్తు బల్బులు బిగించసాగారు. వెలుతురు ఉండే సమయం పెరగటంతో పని గంటలు కూడా పెరిగేవి. ఇప్పుడు సూర్యాస్తమయం

చిత్రం 18.7: మిల్లువైపుకి నడుస్తున్న పురుషులు, స్త్రీలు, పిల్లలు

కావటంతో పని ఆపవలసిన అవసరంలేదు. ప్రతి కార్మికుడితో రోజుకి 15 గంటలు పని చేయించుకోవటం సాధారణమై పోయింది.

పనిలో ఎన్నో కష్టాలు ఉండేవి. దీనికి తోడు ఉపాధికి ఎటువంటి భద్రత ఉండేది కాదు. కర్మాగారంలో నష్టాలు వస్తే యజమాని కొంతమంది కార్మికులను తొలగించేవాడు, పనిచేస్తూ ఉన్న వాళ్ల వేతనాలు తగ్గించేవాడు.

ఇందుకు విరుద్ధంగా కర్మాగారం లాభాలు ఆర్జిస్తే కార్మికుల వేతనాలను యజమాని పెంచుతాడా? అలా మాత్రం జరిగేది కాదు!

భారతదేశంలో తొలినాటి కర్మాగారాలలో:

- కార్మికుల పని, విశ్రాంతికి సంబంధించిన నియమాలు ఏమిటి?
- వేతనాల చెల్లింపునకు సంబంధించిన నియమాలు ఏమిటి?
- ఏ కారణాల వల్ల కార్మికుల వేతనాలను తగ్గించేవాళ్లు?

కార్మికుల పోరాటాలు

ఈ దుర్భర పని పరిస్థితులకు వ్యతిరేకంగా కార్మికులు పోరాటాలు చేశారు. 1870ల నుంచే ముంబయిలో ఒకటి తరవాత ఒకటి సమ్మెలు జరిగాయి. మొదట్లో కార్మికులకు సంఘాలు లేవు. మిల్లులో కార్మికులందరూ కలిసి సమ్మె చేసి యజమానులపై వత్తిడి తెచ్చేవాళ్లు.

ఉదాహరణకు 1892లో ముంబయి మిల్లు యజమానులు కూలీల వేతనాలు తగ్గించాలన్న ఆలోచనచేశారు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో అన్ని కర్మాగారాల కార్మికులు పోరాటానికి సన్నద్ధమయ్యారు. కర్మాగారాల తనిఖీకి ప్రభుత్వం ఒక అధికారిని నియమించింది. కార్మికుల గురించి కర్మాగారాల తనిఖీ అధికారి ఇలా రాశాడు: "కూలీ రేటు తగ్గిస్తే ముంబయి అంతటా సమ్మె జరిగే అవకాశం ఉంది. కార్మికులకు సంఘటిత కార్మిక సంఘం లేకపోయినప్పటికీ కార్మికులలో చాలామంది ఒకే కులాలకు, లేదా ఒకే వంశాలకు, లేదా ఒకే గ్రామాలకు చెందిన వాళ్లు కాబట్టి వాళ్లు తేలికగా ఏకం అవుతారు."

తమ ప్రయోజనాలను కాపాడుకోటానికి కార్మికులు పోరాడే విధానానికి ఒక ఉదాహరణను చూద్దాం. 1900-1901 మధ్య ముంబయిలోని 20 కర్మాగారాలు కార్మికుల వేతనాన్ని 12.5 శాతం తగ్గించాయి. దీనికి స్పందనగా 20,000 కార్మికులు పని మానేసి సమ్మెకు దిగారు. 20 కర్మాగారాలు 10 రోజులపాటు మూసివేయబడ్డాయి.

చిత్రం 18.8: కార్మికుల సమావేశాన్ని చూపిస్తున్న చిత్రం

అదేవిధంగా 1919లో జీవన వ్యయం పెరుగుతోంది కానీ కార్మికుల వేతనాలు మాత్రం పెరగటం లేదు. దాంతో ముంబయిలోని అన్ని కర్మాగారాల కార్మికులు సమ్మె చేయటం వల్ల 12 రోజులపాటు మిల్లులు పని చేయలేదు.

కార్మికులు తమ వేతనాల కోసమే కాకుండా బ్రిటిషు వాళ్లనుండి భారతదేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం కూడా పోరాడారు. 1908లో ప్రఖ్యాత స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడైన లోకమాన్య తిలక్‌కు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఆరు సంవత్సరాల దేశ బహిష్కరణ శిక్ష విధించింది. దీనిని వ్యతిరేకిస్తూ ముంబయి కార్మికులు ఆరు రోజుల మెరుపు సమ్మెకు దిగారు. ఈ విధంగా సమ్మెల ద్వారా కార్మికులు స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

- కార్మికులు సమ్మె ఎందుకు చేసేవాళ్లు?
- ఇతర చర్యలకు బదులు సమ్మెనే ఆయుధంగా ఎందుకు ఉపయోగించేవాళ్లు?

కార్మిక సమస్యల పరిష్కారం

వింత ఏమిటంటే మొదట్లో భారతదేశంలో విద్యావంతులైన వాళ్లలో చాలామంది కార్మికుల సమస్యలను పట్టించుకోలేదు. భారతదేశంలో పరిశ్రమలను ఎలా అభివృద్ధి చేయాలన్నదానికే వాళ్లు ప్రాధాన్యతనిచ్చారు. కార్మికులకు ఉండవలసిన పని పరిస్థితుల గురించి తొలి దశలో అంతగా ఆలోచించలేదు.

అయితే ఇంతకంటే ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయమేమిటంటే బ్రిటన్‌లోని కర్మాగార యజమానులు, వ్యాపారస్తులు, సామాజిక కార్యకర్తలు భారతదేశ కార్మికుల పని పరిస్థితుల పట్ల ఆందోళన వ్యక్తపరచసాగారు. ఈ సమస్యల వైపుకి ప్రభుత్వ దృష్టిని ఆకర్షించటానికి కృషి చేయసాగారు.

కార్మికుల పరిస్థితులను మెరుగు పరచటానికి బ్రిటన్‌లో మాదిరి భారతదేశంలో కూడా చట్టాలు ఉండాలని అక్కడి పారిశ్రామికవేత్తలు, సామాజిక కార్యకర్తలు వత్తిడి చేయసాగారు. ఈ వత్తిడి కారణంగా పనిగంటలు తగ్గించటానికి, కార్మికులకు శలవలు ఇవ్వటానికి చట్టాలు చేయాలని ప్రభుత్వం తలపోయసాగింది. దీనిని భారతదేశంలోని పారిశ్రామికవేత్తలు, విద్యావంతులు తీవ్రంగా వ్యతిరేకించారు. కార్మికులకు స్థిర ఆదాయాలు, శలవు వంటి సౌకర్యాలు కల్పిస్తే మిల్లు ఉత్పత్తి తగ్గిపోతుందని, యజమానుల ఖర్చులు పెరిగిపోతాయని వాళ్లు వాదించారు. దీని వల్ల కర్మాగారాలలో ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల ఖర్చు పెరిగిపోతుంది. ఇదే జరిగితే బ్రిటన్ నుంచి వచ్చే వస్తువులు తేలికగా అమ్ముడయ్యి, భారతదేశంలో పరిశ్రమల ప్రగతి కుంటుపడుతుంది.

భారతీయ కార్మికుల సంక్షేమంపట్ల బ్రిటిషు పారిశ్రామికవేత్తల ఆందోళనను భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలు సందేహించసాగారు. వాస్తవానికి వాళ్ల సొంత ప్రయోజనాలే వాళ్ల మనసుల్లో ఉన్నాయేమో.

కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చట్టాలు

ప్రభుత్వం మొదటి కర్మాగారాల చట్టాన్ని 1881లో చేసింది. దీని ద్వారా ప్రత్యేకించి పనిచేసే పిల్లల సంక్షేమం కోసం ఈ దిగువ పేర్కొన్న నియమాలు చేసింది:

- ఏడు సంవత్సరాల లోపు పిల్లలను కర్మాగారాలలో నియమించకూడదు.
- 7-12 సంవత్సరాల పిల్లలతో రోజుకి 9 గంటలకంటేఎక్కువ పని చేయించకూడదు, రోజులో ఒక గంట విరామం ఇవ్వాలి. వాళ్లకి నెలలో 4 రోజుల సెలవులు ఇవ్వాలి.

1891లో మహిళా కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చట్టాలు చేశారు. వీటి ప్రకారం:

- మహిళా కార్మికులతో రోజుకి 11 గంటలకు మించి పని చేయించకూడదు.
- మహిళా కార్మికులకు రోజుకి గంటన్నర విరామం ఇవ్వాలి.
- పిల్లల పని గంటలను రోజుకి 9 నుంచి 7కి తగ్గించారు. తొమ్మిది సంవత్సరాలలోపు పిల్లలను కర్మాగార యజమానులు పనిలో పెట్టుకోకుండా నిషేధించారు. భారతదేశం, పాకిస్తాన్‌లకు బ్రిటన్ నుండి స్వాతంత్ర్యం లభించింది.

1850 1860 1870 1880 1890 1900 1910 1920 1930 1940 1950 1960 1970 1980 1990 2000 2010 2020 2030

పరిశ్రమలలో పురుషులు అధిక సంఖ్యలో పని చేస్తున్నారు. అయితే వీళ్ల సంక్షేమం కోసం 1911 వరకు ఎటువంటి చట్టాలు చేయలేదు. 1911 కర్మాగారాల చట్టం ప్రకారం:

- వయోజన పురుష కార్మికులతో రోజుకి 12 గంటలకంటేఎక్కువ పని చేయించకూడదు.
- ఆరు గంటలు పని తరవాత అరగంట విరామం ఉండాలి.

మొదట్లో కార్మికుల సంక్షేమంపై భారతదేశం లోని విద్యావంతులు ఎందుకు అంతగా దృష్టి పెట్టలేదు?

- మీరు ఏ సంవత్సరంలో పుట్టారు? ఈ కాలపట్టికలో దానిని గుర్తించండి. మీ తల్లిదండ్రులు, తాతా, అవ్వలు, వీలయితే కొంతమంది వృద్ధ బంధువులు పుట్టిన సంవత్సరాలను కూడా గుర్తించండి.
- వీళ్లలో ఎవరైనా ఏదైనా కార్మిక చట్టాల వల్ల ప్రయోజనం పొందారేమొ తెలుసుకోండి.

- కార్మిక చట్టాలు పారిశ్రామికవేత్తలను ఏ విధంగా ప్రభావితం చేసి ఉంటాయి?
- బ్రిటిషు పారిశ్రామికవేత్తలు భారతదేశంలో పరిశ్రమల అభివృద్ధిని వ్యతిరేకించారు. అయినప్పటికీ వాళ్లు భారతదేశ కార్మికుల పక్షాన నిలబడ్డారు. ఎందుకు?
- బ్రిటిషు కాలంలో ఏ వయస్సు లోపల పిల్లలను కార్మికులుగా పెట్టుకోకుండా చేశారు?
- ప్రస్తుత చట్టాల ప్రకారం ఏ వయస్సు లోపల పిల్లలను కార్మికులుగా పెట్టుకోకూడదు.
- కార్మిక చట్టాల ప్రకారం మహిళలు, పురుషులు రోజుకి ఎన్ని గంటలపాటు పనిచేయాలి?

©SCERT not to be republished

చిత్రం 18.9: 1931లోఇంగ్లాండులోని లాంకోషైర్‌లో మిల్లు కార్మికులు గాంధీజీని కలిసి భారతదేశ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమానికి తమ సంఘీభావాన్ని తెలియచేశారు.

కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చట్టాలు చేస్తే భారతదేశంలో పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందవని ఇక్కడి విద్యావంతులు కూడా విశ్వసించసాగారు. 1875లో బెంగాల్‌లోని దిన పత్రికలో ప్రచురితమైన కొన్ని వాక్యాలు ఆనాటి ఆలోచనను వ్యక్తపరుస్తాయి. "ఈ కొత్త పరిశ్రమలను నాశనం చేసేకంటే కార్మికులలో అధిక సంఖ్యలో మరణాలను కొనసాగనివ్వటం సరైనది... మన పరిశ్రమలు బాగా నిలదొక్కుకున్న తరవాత కార్మికుల ప్రయోజనాలను కాపాడవచ్చు."

పారిశ్రామికవేత్తలు, విద్యావంతుల ఈ భయాలకు ఎటువంటి ఆధారాలు లేవు. భారతదేశంలో నెలకొల్పిన కర్మాగారాలు లాభాలను ఆర్జించసాగాయి. రోజురోజూ కొత్త కర్మాగారాలు స్థాపింపబడుతున్నాయి. పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కార్మికుల చేతుల్లో ఉంది కాబట్టి వాళ్ల పని పరిస్థితుల్లో మెరుగుదలను వాళ్లు కోరుకున్నారు.

కార్మిక సంఘాలు

కాలక్రమంలో కార్మికుల సమస్యలు అందరికీ తెలియసాగాయి. కొంతమంది చదువుకున్నవాళ్లు కార్మికుల పక్షాన నిలబడసాగారు, కార్మికుల సమస్యలు తెలియచేస్తూ వార్తాపత్రికలలో వ్యాసాలు రాయసాగారు. కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చిన్న చిన్న సంస్థలు కూడా ఏర్పడసాగాయి.

సమ్మె సమయాల్లో కొంతమంది విద్యావంతుల సహాయంతో కార్మికులు తమ సొంత సంఘాలను ఏర్పరచుకున్నారు. వీటిని కార్మిక సంఘాలు అంటారు. ఇవి సమ్మెలు నిర్వహించేవి, మిల్లు యజమానులతో ఒప్పందాలు కుదుర్చుకునేవి. క్రమంగా ఈ సంఘాలు సమ్మె కాలంలోనే కాకుండా కార్మికుల సంక్షేమం, హక్కుల కోసం సంవత్సరం పొడవునా పని చేయసాగాయి. ఇటువంటి సంఘాలు 1920ల నుంచి ఏర్పడసాగాయి. సోషలిస్టు భావాలతో ప్రభావితమైన వాళ్లు వీళ్లల్లో ఎక్కువగా ఉండేవాళ్లు. ఇటువవంటి సంఘాలలో 'గిర్ని కాంగార్ యూనియన్' ఒకటి. దీనికింద ముంబయి కార్మికులు 1928లో సమ్మెచేసి మంచి ఫలితాలు సాధించారు. అహ్మదాబాదులో గాంధీజీ ప్రభావంతో మజ్దూర్ మహాజన్ అన్న శక్తిమంతమైన కార్మిక సంఘం ఏర్పడింది.

కార్మిక సంఘాల ఏర్పాటుతో ప్రభుత్వం, మిల్లు యజమానులు ఆందోళన చెందసాగారు. దాంతో సమ్మెలపై పరిమితులు విధిస్తూ చట్టాలు చేయసాగారు. కార్మికుల సంక్షేమం కోసం ప్రభుత్వం కార్మిక అధికారులను నియమించింది. సంఘాల ద్వారా కాకుండా ఈ కార్మిక అధికారుల ద్వారా కార్మికులు తమ సమస్యలను పరిష్కరించుకోవాలని ప్రభుత్వం వత్తిడి చేయసాగింది.

- బ్రిటిషు కాలంలో భారతదేశంలో ఏర్పడిన రెండు ముఖ్యమైన కార్మిక సంఘాలు ఏవి?
- కార్మికులకు కార్మిక సంఘం ఎందుకు ముఖ్యమైనది? చర్చించండి.

© SCERT not to be republished

అయితే కార్మికులు దీనికి అంగీకరించలేదు. తమ ప్రయోజనాలను కాపాడుకోటానికి తమ సొంత సంఘాలను ఏర్పాటు చేసుకోవటమే సరైనదనుకున్నారు. ఈ విధంగా కార్మిక సంఘాలుగా ఏర్పడే, సమ్మె చేసే హక్కుపై కార్మికులు ఒకవైపున, ప్రభుత్వం, కర్మాగార యజమానులు ఒకవైపున మోహరించి పోరాటాలు కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి.

కీలక పదాలు

1. రిజర్వు అడవి
2. రక్షిత అడవులు
3. వేలం వేయటం
4. సామాజిక కార్యకర్తలు
5. పారిశ్రామికవేత్త
6. మార్వాడి వ్యాపారులు
7. సమ్మె
8. కార్మిక సంఘాలు
9. పారిశ్రామిక పట్టణాలు
10. కార్మిక ఒప్పందాలు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. బ్రిటిషు పాలనకు ముందు ప్రజలు అడవులను ఎలా ఉపయోగించుకున్నారు? ఆ రోజుల్లో అడవులు పూర్తిగా నాశనమయ్యే అవకాశం అంత ఎక్కువగా ఎందుకు లేదు?
2. ఆదివాసీలు ఎవరికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు చేశారు? తమ కోపాన్ని, నిరసనని వాళ్లు ఎలా వ్యక్తం చేశారు? కొన్ని ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.
3. ఆదివాసీ తిరుగుబాటులను బ్రిటిషు పాలకులు ఏవిధంగా అణచివేశారు?
4. భారతదేశ వివిధ ప్రాంతాలలో ఆదివాసీల తిరుగుబాటులను తెలియచేసే కాల పట్టిక తయారు చేయండి. ఆదివాసీల తిరుగుబాటులు ఎక్కడెక్కడ జరిగాయి తెలుసుకుని ఆ ప్రదేశాలను భారతదేశ పటంలో గుర్తించండి.
5. బ్రిటిషు ప్రభుత్వంతో భారతీయ పారిశ్రామికవేత్తలకు ఎటువంటి సమస్యలు ఉండేవి?
6. బ్రిటిషు పాలనలో పరిశ్రమలు నెలకొల్పటం భారతీయ కంపెనీలకంటే విదేశీ కంపెనీలకు ఎందుకు ఎక్కువ అవకాశాలు ఉండేవి? కొన్ని కారణాలను పేర్కొనండి.
7. కార్మిక చట్టాలు ముందుగా పిల్లలకు, ఆ తరవాత మహిళలకు, చివరికి పురుషులకు చేశారు. వీటిని ఈ క్రమంలో ఎందుకు చేశారు?
8. పారిశ్రామిక అభివృద్ధిని విద్య ఎలా ప్రభావితం చేస్తుంది? తరగతిలో చర్చించండి.
9. 20వ శతాబ్దంలోని ప్రధాన పారిశ్రామిక పట్టణాలను భారతదేశ పటంలో గుర్తించండి.

© SCERT not to be republished

ప్రాజెక్టు

1. అటవీ శాఖకు వెళ్ళి అడవులను ఎలా కాపాడుకోవాలి. స్థానిక ప్రజలు, కర్మాగారాలు వాటిని జాగ్రత్తగా ఎలా వినియోగించుకోవాలి. అనే అంశాలపై ఒక అధికారితో ముఖాముఖి నిర్వహించండి.
2. మీకు దగ్గరలో ఉన్న ఒక కర్మాగారాన్ని సందర్శించి దాని చరిత్ర, సాంకేతిక విజ్ఞానం ఎలా మారింది, కార్మికులు ఎక్కడనుంచి వస్తారు తెలుసుకోండి. కొంతమంది కార్మికులు, యాజమాన్య ప్రతినిధులతో మాట్లాడి వాళ్ల దృక్పథాలు తెలుసుకోండి